

Галина ВОЗНЯК

доктор економічних наук, провідний науковий співробітник ДУ "Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України", Львів, Україна, gvoznyak@gmail.com
ORCID ID: 0000-0003-2001-0516

ФІНАНСОВА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ТА СТАЛЕ ЕНДОГЕННЕ ЗРОСТАННЯ РЕГІОНІВ: ФОРМАЛІЗАЦІЯ НАПРЯМІВ ВПЛИВУ

Вступ. Процеси реформування влади та ресурсів, що розпочалися в Україні, потребують вирішення питань узгодженості регіонального розвитку на основі ендогенного зростання. Оскільки Україна приєдналася до процесу сприяння сталому розвитку, необхідно обґрунтувати модель сталого ендогенного розвитку країни й особливості її прояву на регіональному рівні в умовах реформи фінансової децентралізації.

Мета – поглибити теоретичні засади фінансової децентралізації як інструмента досягнення цілей сталого ендогенного зростання, визначити особливості її впливу на соціально-економічні процеси в регіонах та окреслити перспективні напрямки їх розвитку.

Методи. В процесі дослідження теоретико-концептуальних засад фінансової децентралізації як інструмента впливу на соціально-економічні процеси в регіонах були використані такі загальнонаукові методи, як: аналіз, синтез, порівняння, абстрагування, узагальнення.

Результати. Розпочаті в Україні процеси реформування влади та ресурсів актуалізували питання сталості регіонального розвитку на засадах ендогенного зростання. В статті обґрунтовано теоретичні засади фінансової децентралізації як інструмента досягнення цілей сталого ендогенного зростання та визначено вектор її впливу на соціально-економічні процеси в регіонах. Розкрито засадничі положення й особливості її функціонування. Доведено, що сфера фінансової децентралізації охоплює: місцеві фінанси, набуття органами місцевого самоврядування видаткових повноважень щодо забезпечення власних самоврядних функцій, делегованих повноважень, розширення фінансової автономії, обумовлені необхідністю надання якісних суспільних послуг населенню. Запропоновано теоретичну концептуалізацію взаємозв'язку сталого розвитку регіонів і фінансової децентралізації, яка розкриває форми прояву і визначає передумови останньої, характеризує суперечності та ризики для розвитку. На основі аналізу світових практик виявлено особливості прояву фінансової децентралізації в контексті її впливу на стале зростання регіонів. Надано рекомендації та визначено імперативи, на яких має вибудовуватися політика сталого ендогенного зростання регіонів, а саме: нарощення фінансової спроможності об'єднаних територіальних громад, інтеграція сучасних інформаційних технологій у традиційні сфери виробництва, підвищення якості людського капіталу, запобігання виснаженню ресурсів регіону та ощадливе ставлення до довкілля.

Перспективи. Питання оцінювання глибини впровадження фінансової децентралізації на регіональному та локальному рівнях є предметом подальших наукових пошуків, позаяк це слугуватиме основою реформування державної і регіональної фінансової політики.

Ключові слова: фінансова децентралізація, стале ендогенне зростання, саморозвиток, смарт спеціалізація регіону.

Рис.: 1, бібл.: 12.

Галина ВОЗНЯК

доктор економічних наук, ведучий научний співробітник ГУ "Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України", Львів, Україна

ФИНАНСОВАЯ ДЕЦЕНТРАЛИЗАЦИЯ И УСТОЙЧИВЫЙ ЭНДОГЕННЫЙ РОСТ РЕГИОНОВ: ФОРМАЛИЗАЦИЯ НАПРАВЛЕНИЙ ВЛИЯНИЯ

Введение. Процессы реформирования власти и ресурсов, начавшиеся в Украине, требуют решения вопросов согласованности регионального развития на основе эндогенного роста. Поскольку Украина присоединилась к процессу содействия устойчивому развитию, необходимо обосновать модель устойчивого эндогенного развития страны и особенности ее проявления на региональном уровне в условиях реформы финансовой децентрализации.

Цель – углубить теоретические основы финансовой децентрализации как инструмента достижения целей устойчивого эндогенного роста, определить особенности ее влияния на социально-экономические процессы в регионах и наметить перспективные направления их развития.

Методы. В процессе исследования теоретико-концептуальных основ финансовой децентрализации как инструмента влияния на социально-экономические процессы в регионах были использованы такие общенаучные методы, как: анализ, синтез, сравнение, абстрагирование, обобщение.

Результаты. Начавшиеся в Украине процессы реформирования власти и ресурсов актуализировали вопрос устойчивости регионального развития на основе эндогенного роста. В статье обоснованы теоретические основы финансовой децентрализации как инструмента достижения целей устойчивого эндогенного роста и определен вектор ее влияния на социально-экономические процессы в регионах. Раскрыты основные положения и особенности ее функционирования. Доказано, что сфера финансовой децентрализации включает: местные финансы, приобретение органами местного самоуправления расходных полномочий по обеспечению собственных функций, делегированных полномочий, расширение финансовой автономии, обусловленные необходимостью предоставления качественных общественных услуг населению. Предложена теоретическая концептуализация взаимосвязи устойчивого развития регионов и финансовой децентрализации, которая раскрывает формы проявления и определяет предпосылки последней, характеризует противоречия и риски для развития. На основе анализа мировых практик выявлены особенности проявления финансовой децентрализации в контексте ее влияния на устойчивый рост регионов. Даны рекомендации и определены императивы, на которых должна выстраиваться политика устойчивого эндогенного роста регионов, а именно: наращивание финансовой состоятельности объединенных территориальных

общин, интеграция современных информационных технологий в традиционные сферы производства, повышение качества человеческого капитала, предотвращение истощения ресурсов региона и экономное отношение к окружающей среде.

Перспективы. Вопросы оценки глубины внедрения финансовой децентрализации на региональном и локальном уровнях являются предметом дальнейших научных поисков, поскольку это будет служить основой реформирования государственной и региональной финансовой политики.

Ключевые слова: финансовая децентрализация, устойчивый эндогенный рост, саморазвитие, смарт специализация региона.

Halyna VOZNYAK

Doctor of Economics, Senior Research Fellow, Leading Researcher SI "Institute of Regional Research named after M.I. Dolishnyi of the NAS of Ukraine", Lviv, Ukraine, gvoznnyak@gmail.com

ORCID ID: 0000-0003-2001-0516

FINANCIAL DECENTRALIZATION AND SUSTAINABLE ENDOGENOUS GROWTH OF REGIONS: FORMALIZATION OF IMPACT DIRECTIONS

Introduction. The processes of reforming of authorities and resources that have began in Ukraine are further updating the issues of regional development consistency based on endogenous growth. As far as Ukraine has joined the process of promoting sustainable development, it is necessary to substantiate the model of sustainable endogenous development of the country and the peculiarities of its manifestation at regional level in conditions of financial decentralization reform.

Purpose. The paper explains theoretical foundations of financial decentralization as the instrument to achieve the goals of sustainable endogenous growth and defines the vector of its impact on socio-economic processes in regions.

Results. Major features and peculiarities of its functioning are outlined. The paper proves that the sphere of coverage of financial decentralization includes local finances and acquisition of expenditure competences by local governments in terms of providing of their self-governing functions and delegated liabilities and expansion of financial independence as well as liabilities stipulated by the need to provide qualitative public services as close to population as possible. Theoretical conceptualization of interdependence between regions' sustainable development and financial decentralization, which outlines its manifestation forms, defines its preconditions and characterizes development contradictions and risks, is suggested. The peculiarities of manifestation of financial decentralization in the context of its impact on sustainable growth of regions are found based on the analysis of global practices. The paper provides the recommendations regarding the imperatives the policy of sustainable endogenous growth should be based on, in particular the increase of consolidated territorial communities' financial capacity, integration of modern information technologies into the traditional production spheres, improvement of the quality of human capital, prevention of depletion of regions' resources and promotion of environmentally sound attitude.

Keywords: financial decentralization, sustainable endogenous growth, regions, self-development, smart specialization of a region.

JEL Classification: H61, H72, R58.

Постановка проблеми. В сучасних умовах соціально-економічні системи мезорівня зазнають глибинних змін: традиційні чинники розвитку територій (фінансові, природні, трудові, енергетичні і ін.) поступово втрачають вирішальну роль для якості просторового розвитку, натомість мобільність капіталу, ресурсів, технологій, послуг товарів тощо нарощують свою значущість. На зміну усталеним підходам до реалізації державної регіональної політики, які базувалися на засадах вертикально побудованих інструментів вирівнювання економічного простору, приходять нові, дієвість яких забезпечується створенням умов для конкурентоспроможності економіки регіонів на засадах сталого ендегенного зростання, здатності генерувати ресурси для вирішення поточних завдань, децентралізації управління тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ведучи мову про концептуалізацію взаємозв'язку фінансової децентралізації та сталого ендегенного зростання регіонів, варто згадати, що поряд з концепцією, спрямованою на задоволення потреб сучасного покоління без шкоди майбутнім генераціям людей, справжнім проривом в теорії економічного зростання стає запропонований П. Ромером [1] підхід до побудови моделей економічного зростання, який базується на ендегенних змінах в економіці. В рамках запропонованої теорії технологічні досягнення є не лише наслідком екзогенних джерел, а створюються за рахунок цілеспрямованої діяльності на ринку. Ключова ідея концепції ендегенного зростання – це орієнтація на внутрішні чинники та механізми технологічного прогресу, які в сукупності здатні забезпечити саморозвиток і самовідтворення цілісних соціально-економічних систем. Модель економіки представляють людський капітал та нагромаджені знання, які здатні матеріалізувати-

ся в нові технології. Основними факторами ендегенного зростання за П. Ромером є технологічні зміни, які стають можливими завдяки цілеспрямованій діяльності людей, що реагують належним чином на постійно змінні ринкові умови [1]. У своїй теорії вчений зумів показати, як ідеї нових товарів і послуг, створених за допомогою нових технологій, можуть сприяти економічному зростанню і які саме заходи потрібно реалізувати, аби цей процес був успішним. Іншими словами, економіка, яка опирається на людський капітал та науку, приречена на стійке зростання в довготривалому періоді. Ідеї мають вартість. Потрібно наголосити, що теоретичні висновки П. Ромера лягли в основу досліджень ендегенного зростання.

У 2018 р. П. Ромер разом зі ще одним американським дослідником, професором Єльського університету В. Нордхаусом стали нобелівськими лауреатами в галузі економіки. Попри те, що їхні дослідження жодним чином не перетинаються (В. Нордхаус цікавиться питаннями кліматичних змін та їх впливом на економіку, а П. Ромер досліджує вплив технологічного прогресу на економіку), вони першими почали інтегрувати в своїх роботах такі фактори, як розвиток технологій та зміна клімату і відстежувати зв'язок із розвитком глобальної економіки [2]. Новаторська ідея цих дослідників в тому, що вони зуміли розширити сферу економічного аналізу, розробивши механізми, необхідні для вивчення того, як ринкова економіка справляє довгостроковий вплив на природу і знання. Тобто природа диктує умови, в яких ми живемо, а знання визначають здатність керувати цими умовами. Вчені одностайно дійшли висновку, що винаходи (інновації, нові технології) і забруднення матимуть в майбутньому побічний вплив на суспільство з довгостроковими наслідками. Зрозуміло, що за таких умов неминучим є державне регулювання економіки. Саме на

користь останнього пара цих дослідників і наводить переконливі аргументи.

Сучасні дослідження теорії ендегенного зростання знайшли відображення в регіональній тематиці (Дж. Бекаттіні [3], М. Пайор, Ч. Сабель, М. Скрипниченко [4] та ін.). Узагальнення з яких наступні: економічне зростання є прямим результатом внутрішніх процесів у регіоні, економіка регіону за певних умов здатна забезпечувати позитивну динаміку його розвитку за рахунок власних ресурсів і створення в регіоні конкурентного середовища, що в підсумку сприятиме підвищенню рівня та якості життя населення регіону. Це може бути забезпечено як ефективною спеціалізацією регіонів ("розумна спеціалізація"), оптимізацією системи влади, політикою щодо підвищення конкурентоспроможності територій, зростанням ролі регіональних і місцевих органів влади на основі розвитку сучасних інститутів децентралізованого управління, так і недопущенням зростання регіональних асиметрій.

Варто наголосити, що впродовж останніх років Європейський Союз зміщує акценти: із забезпечення сталого регіонального розвитку до створення умов для саморозвитку регіонів. Нова стратегія економічного розвитку ЄС – "Європа-2020: стратегія розумного, стійкого та всеосяжного зростання" (Еurore 2020) – значну увагу приділяє програмі сприяння інноваційному розвитку регіонів [5]. В більшості країн євроспільноти стратегія, яка впроваджується, зберігаючи традиційний підхід на горизонтальних заходах, акцентує на так званій розумній спеціалізації (Smart Specialization Strategies, S3) регіонів [6]. Така технологія об'єднує промислову, освітню, інноваційну галузі для визначення пріоритетних напрямів регіону та спрямована на: урядову підтримку й інвестиції для ключових регіональних пріоритетів, включаючи заходи, пов'язані з інформаційно-комунікаційними технологі-

ями; індивідуальний підхід та конкурентні переваги, що впливають із спроможності регіону; підтримку розвитку технологічних і практичних інновацій, шляхом стимулювання інвестицій бізнес-середовища; заохочення стейкхолдерів до активної участі в регіональному розвитку [6].

Метою статті є поглиблення теоретичних засад фінансової децентралізації як інструмента досягнення цілей сталого ендегенного зростання, визначення особливостей її впливу на соціально-економічні процеси в регіонах та окреслення перспективних напрямів їх розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. З огляду на новітні тренди економічного розвитку, питання сталого ендегенного зростання набувають особливої актуальності, бо неузгодженість темпів економічного розвитку і вимог екологічної безпеки, домінування ресурсомістких галузей з високою питомою вагою застарілих технологій, сировинна орієнтація, з одного боку, і ратифікація Україною Угоди про асоціацію з Європейським Союзом, з іншого, дають підстави стверджувати про те, що сучасний розвиток має передбачати поєднання напрямів до стандартів ЄС, спираючись на імперативи сталого зростання. Для України орієнтація на європейський вектор розвитку регіонів означає зміщення акцентів на конкурентоспроможність, інклюзивність і зростання добробуту населення, а також розбудову економічного потенціалу регіонів на засадах децентралізації (об'єднання громад і міжмуніципальна співпраця, нарощення обсягів фінансових ресурсів, зміцнення зв'язків між містами і селами тощо). Зазначене зобов'язує до оновлення концептуальних основ сталого розвитку країни загалом та регіонів зокрема.

Розпочаті в 2015 р. реформи адміністративно-територіального устрою, децентралізація влади та ресурсів, а відтак, і

низка секторальних (освітня, медична, пенсійна і ін.) активізували проблематику сталого розвитку, позаяк успішна їх реалізація є інструментом досягнення цілей сталого розвитку, а саме: покращення якості життя людей (соціально-економічних стандартів, створення екологічно сприятливого середовища, поліпшення стану здоров'я, безпеки життя тощо). Разом з тим, зазначимо, що, як і більшість експертів-регіоналістів, не схильні вважати децентралізацію панацеєю, попри те, що вона має чималі історії успіху як в Україні, так і за її межами. Сучасні проблеми розвитку, що постають перед регіонами, на наше глибоке переконання, є більш складними та системними.

Впродовж останнього десятиліття наша держава підтвердила свою готовність до запровадження принципів сталого розвитку у практику державного управління. Поділяючи цивілізаційний вибір світової спільноти, Україна долучилась до процесу просування ідей сталого розвитку, а тому на порядку денному – обґрунтування моделі сталого ендogenous розвитку країни та особливості його прояву на регіональному рівні в умовах реформи фінансової децентралізації.

Обґрунтування теоретичних засад фінансової децентралізації та її впливу на сталий розвиток регіонів передбачає висвітлення особливостей її функціонування, а саме: реалізується в системі державних фінансів, зберігаються єдині для всієї країни правила оподаткування, єдині підходи до формування та виконання бюджетів. Враховуючи особливості розвитку інституту місцевих фінансів в Україні, схильні вважати, що сфера фінансової децентралізації охоплює: місцеві фінанси, набуття органами місцевого самоврядування видаткових повноважень щодо забезпечення власних самоврядних функцій, делегованих повноважень, розширення фінансової

автономії, обумовлені необхідністю надання якісних суспільних послуг, максимально наближених до населення. Зasadничі положення фінансової децентралізації формують: розподіл видаткових повноважень між рівнями бюджетної системи й особливості міжбюджетних відносин, самостійність органів місцевого самоврядування щодо формування місцевих бюджетів (які є основою місцевих фінансів). Тобто йдеться про бюджетну автономію, яка передбачає відкритість бюджетних рішень, затвердження самостійних місцевих бюджетів, які не залежать від “центру”, а управління власними фінансовими ресурсами здійснюється за принципами економності й ефективності їх використання. З огляду на зазначене та враховуючи вітчизняні реалії реформування системи міжбюджетних відносин, вважаємо, що більш виправданим було б застосування терміна “бюджетна децентралізація”, хоча в чинному вітчизняному законодавстві визначення цієї дефініції не знайшло свого відображення, а тому надалі фінансову децентралізацію розглядатимемо, виходячи саме із вищенаведених міркувань [7].

Тип фінансової децентралізації залежить від державного укладу країни, а тому основним критерієм відповідності того чи іншого її виду сучасним тенденціям розвитку як суспільного сектору, так і управління державними фінансами є наявність незалежних органів місцевого самоврядування, наділених правом автономності в реалізації бюджетної політики. Прояви різних форм фінансової децентралізації спостерігаються практично в усіх без винятку економічних системах, але її результативність і ступінь впливу на соціально-економічний розвиток залежать від того, яким чином сформовані підходи до її реалізації. Фінансова децентралізація передбачає: наявність кількох рівнів системи органів влади з чітким розмежуванням повноважень; надання орга-

нам місцевого самоврядування достатніх повноважень в межах своїх територій, в тому числі і в нормативно-правовому регулюванні; забезпечення центральною владою вільного переміщення товарів, послуг та факторів виробництва між територіями; наявність жорстких бюджетних обмежень для всіх рівнів влади, обмежене використання розподілу доходів; наявність інституційних гарантій того, що розмежування повноважень між рівнями влади матиме стійкий і довготерміновий характер.

Важливо наголосити, що відповідно до класичної теорії суспільних фінансів тільки одна із трьох функцій публічного сектору може бути делегована на нижчий рівень – це надання публічних послуг [8], натомість дві інші (як то перерозподіл ресурсів і макроекономічна стабілізація), через відсутність в органів місцевого самоврядування нижчих рівнів інструментів реалізації грошово-кредитної політики, мають виконуватись на національному рівні.

Фінансова децентралізація в регіональному вимірі – це складний процес розподілу функцій, повноважень, фінансових ресурсів та відповідальності за їх використання. Децентралізації завжди передують вихідні умови, залежно від яких визначають різні цілі та шляхи їх досягнення: чи то розширення фінансових можливостей органів місцевого самоврядування задля підвищення ефективності надання суспільних послуг (наприклад, Данія, Швеція, Фінляндія), чи то зміцнення місцевої демократії (країни Східної Європи). В результаті таких змін адміністративно-територіальні одиниці набувають “нового” статусу в прийнятті управлінських рішень. Залежно від характеру взаємодії органів публічної влади форми прояву фінансової децентралізації матимуть свої переваги перед централізацією, оскільки завдяки прозорим сферам життєдіяльності місцеві автономії уможли-

вають вирішення суспільних проблем із максимальним наближенням до інтересів громадян. Разом з тим світові практики доводять, що, з одного боку, фінансова децентралізація – це складний і неоднозначний процес, який зміцнює підґрунтя для сталого зростання в довгостроковій перспективі, з іншого – поглиблення процесів фінансової децентралізації обумовлює суперечності та ризики розвитку як країни загалом, так і регіонів зокрема, що в підсумку не дає змоги досягнути поставлених цілей (рис. 1).

Розпочаті реформи фінансової децентралізації наприкінці 80-х рр. минулого століття на пострадянському просторі, в країнах Східної Європи та Китаї актуалізували проблематику встановлення взаємозв'язку фінансової децентралізації й економічного зростання (країн, регіонів), через розбіжності в оцінках її переваг і ризиків. Ідеологи реформи намагалися відшукати відповіді на питання: чи існує взаємозв'язок між рівнем бюджетної самостійності регіональних органів влади та інфляцією, державним боргом, рівнем збалансованості бюджетної системи; чи дійсно фінансова децентралізація сприяє зниженню видатків на національному рівні з паралельним їх зростанням на нижчих рівнях; чи внутрішньо регіональна конкуренція, спровокована фінансовою децентралізацією, сприятиме зростанню власних доходів тощо. При цьому для обґрунтування (чи спростування) висунутих гіпотез дослідники аналізували й адаптували різні моделі економічного зростання, застосовували емпіричні методи й економетричні специфікації.

Теоретичні й емпіричні дослідження з окресленої тематики виявилися не однозначними. Наприклад, намагаючись встановити можливість існування взаємозв'язку між фінансовою децентралізацією й економічним зростанням в США (N. Akai, M. Sakata, 2002) автори в емпіричному дослідженні, проведеному для 50 штатів за

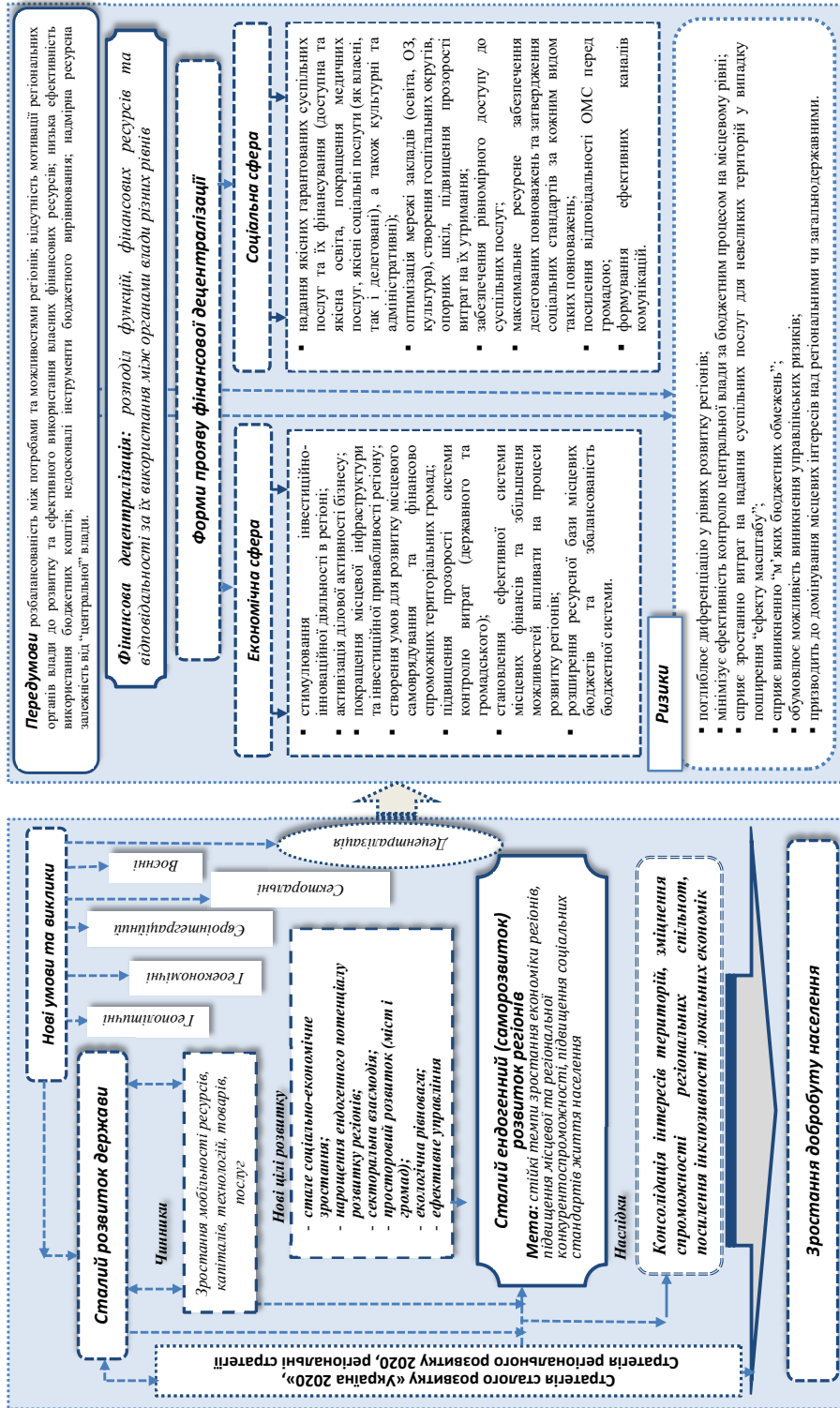

Рис. 1. Концептуалізація взаємозв'язку фінансової децентралізації та сталого ендегенного розвитку регіонів*

* Побудовано автором.

період з 1992 по 1996 рр., стверджують, що децентралізація видатків на 10% підвищує на 1,6–3,2 п. п. зростання реального ВВП на душу населення (рівень значимості 10%), тобто сприяє економічному зростанню регіонів [9]. Обґрунтовуючи доцільність орієнтації на зростання доходів бюджетів нижчого рівня, дійшли висновку: доходи бюджетів нижчих рівнів можуть зростати за рахунок субвенцій, а отже, це не завжди є мірою децентралізації. Інший висновок, до якого дійшли вчені, говорить про те, що за умови достатньої автономності влада може бути децентралізованою навіть за незначного зростання доходів. А ось питання, як виміряти кількісно розподіл повноважень, на жаль, залишилось відкритим.

На думку J. Lin, Z. Liu економічне зростання в Китаї негативно асоціюється зі збільшенням децентралізації видатків, натомість перехід до нової системи розподілу доходів між рівнями бюджетної системи (що передбачала збільшення бюджетної автономії провінцій) призводить до позитивних зрушень в економічній системі [10].

Аналізуючи проведення реформи децентралізації в Іспанії (D. Cantarero, P. Perez Gonzalez, автори теж зуміли обґрунтувати твердження про сильний позитивний зв'язок між децентралізацією доходів та економічним зростанням, водночас децентралізація видатків має негативний вплив [11].

Свідченням того, що децентралізація має широкий діапазон впливу, є отримані результати досліджень, проведені на прикладі країн-учасниць ОЕСР (H. Blöchliger, B. Égert, K. Fredriksen [12]. Так, експериментально було показано, що: інвестиції в людський капітал набагато ефективніші в більш децентралізованих країнах, а децентралізована бюджетна політика позитивно впливає на зростання економічного потенціалу не тільки через інвестиції в

технології, а й завдяки нарощенню людського капіталу; децентралізація за доходами також є вищою, аніж за видатками. Фіскальна децентралізація є позитивним стимулом розвитку територій, оскільки дає змогу органам місцевого самоврядування збільшити капітальні інвестиції, коригувати склад витрат, нарощувати вкладення в соціально-орієнтовані сектори тощо. Що стосується освітніх послуг, то ефективнішими їх надавачами є децентралізовані органи управління. Більшість емпіричних досліджень довели, що децентралізація в освіті позитивно впливає на успішність (учнів/студентів), хоча для початкової освіти такі наслідки є вельми неоднозначними.

Висновки. Проведене дослідження дає підстави стверджувати, що сучасний розвиток регіонів на засадах сталого ендегенного зростання має опиратися на ключові постулати фінансової децентралізації, але при цьому повинно бути чітке розуміння того, що чимало завдань, пов'язаних зі змінами в економіці регіону, априорі є недосяжними для окремої територіальної громади, навіть найуспішнішої. Наразі немає чіткої впевненості в тому, що нарощення кількісних параметрів децентралізації здатне ефективно конвертувати потенційні можливості територій в конкретні завдання їх розвитку (наприклад, передбачених стратегіями). Реалізація внутрішнього потенціалу розвитку регіону буде ефективною за умови поєднання децентралізації повноважень із чітким визначенням місця кожної адміністративної одиниці у форматі громада-регіон-держава. Нарощення фінансової спроможності об'єднаних територіальних громад (як квітесенсія фінансової децентралізації), активізація підприємницької діяльності, покращення інвестиційного клімату, інтеграція сучасних інформаційних технологій у традиційні сфери виробництва, підвищення якості людського капіталу, запобігання виснажен-

ню ресурсів регіону й ощадливе ставлення до довкілля – імперативи, на яких сьогодні має будуватися успішна політика сталого розвитку регіонів. Критерієм ефективності такої політики може слугувати спроможність мобілізації ресурсів розвитку.

Вивчення світових практик реалізації реформи фінансової децентралізації та особливостей її впливу на процеси розвитку територій дало змогу стверджувати про різний ступінь її прояву. Для більшості європейських країн реформа фінансової децентралізації продовжує мати місце та характеризується поступовою передачею видаткових повноважень органам місцевої влади з одночасним скороченням їх фінансування з боку центральної влади.

Не існує оптимального рівня фінансової децентралізації, як і не існує ідеальних рішень у процесах реалізації реформи фінансової децентралізації, бо кожна країна йде своїм шляхом розвитку, водночас кожна країна повинна прагнути до рівноваги в децентралізації за різними напрямками: освіта, охорона здоров'я, земельні відносини, енергоефективність, при цьому які сфери мають бути більш децентралізовані, а які менш – залежить від спроможності органів влади на місцях.

Відсутність уніфікованої моделі реалізації реформи фінансової децентралізації – наступне узагальнення, яке може бути доречним при обґрунтуванні напрямів модернізації політики сталого зростання регіонів. Практика проведення реформ децентралізації – неоднозначна, диференційована, залежить від багатьох чинників: державного устрою країни, особливостей розвитку національної економіки, структури бюджетної системи тощо. Незважаючи на це, реформа державних фінансів на засадах бюджетного федералізму сприяла посиленню відповідальності місцевих і регіональних громад за розвиток власних тери-

торій, підвищенню ефективності використання бюджетних ресурсів, що в кінцевому підсумку посилювало внутрішньодержавну інтеграцію й економічну цілісність країни.

Список використаних джерел

1. Romer P.M. *Endogenous technological change. Journal of Political Economy*. 1990. V. 98, № 5. P. 71.
2. Інтегруючи в економіку знання і клімат. За що дали Нобелівську премію з економіки у 2018 році. URL: <https://ua.112.ua/statiji/intehruiuchy-v-ekonomiku-znannia-i-klimat-za-shcho-daly-nobelivsku-premiuu-z-ekonomiky-u-2018-rotsi-465229-print.html>.
3. Becattini G. *From Marshall's to the Italian "Industrial districts". A Brief Critical Reconstruction*. URL: <http://www.competitiveness.org/newsletter/files/becattini.pdf>.
4. Моделі ендогенного зростання економіки України. Київ : Ін-т екон. та прогнозування, 2007. 576 с.
5. *Нова регіональна політика для нової України: аналітична доповідь*. Київ : Інститут суспільно-економічних досліджень, 2017. С. 61.
6. European Commission. *Guide to research and innovation strategies for smart specialisation (RIS3)*. Brussels, 2012. P. 27. URL: <http://s3platform.jrc.ec.europa.eu/documents/20182/84453/RIS3+Guide.pdf/fceb8c58-73a9-4863-8107-752aef77e7b4>.
7. Возняк Г. В *Бюджетна політика соціально-економічного розвитку регіонів України в умовах фінансової децентралізації* : дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.08. Київ, 2017. С. 121.
8. Musgrave R. *The theory of public finance*. New York and London : McCraw – Hill, 1959.
9. Akai N., Sakata M. *Fiscal decentralization contributes to economic growth: evidence from state-level cross-section data for the United States*. *Journal of Urban Economics*. 2002. Vol. 52, No. 1. P. 93–108.

10. Lin J., Liu Z. *Fiscal decentralization and economic growth in China. Economic Development and Cultural Change*. 2000. Vol. 49, No. 1. P. 1–21.

11. Cantarero D., Perez Gonzalez P. *Fiscal decentralization and economic growth: Evidence from Spanish regions. Public Budgeting & Finance*. 2009. Vol. 29, No. 4. P. 24–44.

12. Blöchliger H., Égert B., Fredriksen K. *Fiscal federalism and its impact on economic activity, public investment and the performance of educational systems*. URL: <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/5k4695840w7b-en.pdf?expires=1555075051&id=id&accname=quest&checksum=07C7D25D9879E67800176D02EF10E4B0>.

References

1. Romer, P. M. (1990). *Endogenous technological change. Journal of Political Economy*, 5, 71. (Vol. 98).

2. *Intehruichy v ekonomiku znannia i klimat. Za shcho daly Nobelivsku premiiu z ekonomiky u 2018 rotsi [Integrating knowledge economy and climate. For which they gave the Nobel Prize in Economics in 2018]*. Available at: <https://ua.112.ua/statji/intehruichy-v-ekonomiku-znannia-i-klimat-za-shcho-daly-nobelivsku-premiiu-z-ekonomiky-u-2018-rotsi-465229-print.html>.

3. Becattini G. *From Marshall's to the Italian "Industrial districts". A Brief Critical Reconstruction*. Available at: <http://www.competitiveness.org/news-letter/files/becattini.pdf>.

4. *Modeli endohennoho zrostannya ekonomiky Ukrainy (2007). [Models of endogenous growth of the Ukrainian economy]*. Kyiv: Instytut ekonomiky ta prohnozuvannia. [in Ukrainian].

5. *Nova rehionalna polityka dlia novoi Ukrainy: analychna dopovidka (2007). [New regional policy for the new Ukraine. Analytical report]*. Kyiv: Institute for social and economic research [in Ukrainian].

6. European Commission. *Guide to research and innovation strategies for smart specialisation (RIS3)*. Brussels, 2012. Available at: <http://s3platform.jrc.ec.europa.eu/documents/20182/84453/>

[RIS3+Guide.pdf/fceb8c58-73a9-4863-8107-752aef77e7b4](https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/5k4695840w7b-en.pdf?expires=1555075051&id=id&accname=quest&checksum=07C7D25D9879E67800176D02EF10E4B0).

7. Vozniak, H. V. (2017). *Biudzhetna polityka sotsialno-ekonomichnoho rozvytku rehioniv Ukrainy v umovakh finansovoi detsentralizatsii [Fiscal policy of socio-economic development of regions of Ukraine in conditions of financial decentralization]*. (Thesis: 08.00.08). Kyiv [in Ukrainian].

8. Musgrave, R. (1959). *The theory of public finance*. New York and London: McCraw – Hill.

9. Akai, N., Sakata, M. (2002). *Fiscal decentralization contributes to economic growth: evidence from state-level cross-section data for the United States. Journal of Urban Economics*, 1, 93–108. (Vol. 52).

10. Lin, J., Liu, Z. (2000). *Fiscal decentralization and economic growth in China. Economic Development and Cultural Change*, 1, 1–21. (Vol. 49).

11. Cantarero, D., Perez Gonzalez, P. (2009). *Fiscal decentralization and economic growth: Evidence from Spanish regions. Public Budgeting & Finance*, 4, 24–44. (Vol. 29).

12. Blöchliger, H., Égert, B., Fredriksen, K. *Fiscal federalism and its impact on economic activity, public investment and the performance of educational systems*. Available at: <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/5k4695840w7b-en.pdf?expires=1555075051&id=id&accname=quest&checksum=07C7D25D9879E67800176D02EF10E4B0>

Стаття надійшла до редакції 5.03.2019.